

KOMPLEX PEDAGÓGIA–PSZICHOLÓGIA SZIGORLAT
TÉMAKÖREI ÉS FORRÁSAI
TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓKNAK
2024-2025.
TANÉV

1. A fejlődés és a nevelés biológiai és pszichológiai alapjai. A nevelhetőség kérdései.

- A fejlődés fogalma
- Az öröklődés szerepe a fejlődésben és a nevelésben
- A környezet szerepe a fejlődésben és a nevelésben
- Az érés és a tanulás szerepe a fejlődésben
- Folyamatosság és szakaszosság a fejlődésben
- A fejlődés eltérő üteme, egyéni különbségei
- A fejlődés átfogó elméletei (Freud, Erikson, Piaget)
- Nézetek az ember nevelhetőségéről a nevelés történetében

2. A személyiség fejlődésének és fejlesztésének alapjai

- A személyiség; személyiségelméletek (típusok, vonáselméletek, pszichoanalitikus elmélet, tanuláselméleti megközelítés, humanisztikus megközelítés)
- Az egészséges, harmonikus személyiség jellemzői
- Az elhárító mechanizmusok
- A nevelés mint tudatos és nem tudatos hatások egysége

3. Nevelés a családban. A család szerepe a fejlődésben

- A modern család kialakulásának történeti előzményei
- A család, mint rendszer szerkezete, funkciói, működése
- A családi élet változása, a családi élet szakaszai
- Az anya-gyermek kapcsolat meghatározó szerepe a fejlődésben

4. Az iskola, mint a professzionális nevelés legfontosabb színtere

- Az iskola helye, szerepe a társadalomban és a helyi társadalomban
- Társadalmi egyenlőtlenségek és az iskola
- Az iskola pedagógiai funkciói
- Az iskola, mint szervezet (évfolyam, osztály; pedagógusok, szülők, diákok jogai és kötelességei, házirend, pedagógiai program)
- Társas kapcsolatok az iskolában (csoportdinamikai jelenségek az osztályban; versengés és kooperáció; konfliktusok és konfliktusmegoldások)
- Egyén és közösség az iskolában (egyén, csoport, közösség; a közösség minőségi mutatói)

5. A tanítás-tanulás folyamata

- A tanulás pszichológiai értelmezése (behaviorista tanuláselméletek, a tanulás információfeldolgozási modelljei, verbális tanulás)
- A tanulás pedagógiai értelmezése. A természetes és az intézményes tanulási folyamat sajátosságai.
- Tanulási stílus, tanulási stratégiák, kognitív stílusok.
- A tanulás tárgyi körülményei
- A tanítás-tanulás szervezeti formája (a tanítási óra, egésznapos oktatás, napközi, tanulószoba, önálló otthoni tanulás, tanulmányi séta, kirándulás, erdei iskola)
- Az oktatás szervezési módjai (frontális munka, csoportmunka és kooperatív tanulás, párban folyó tanulás, egyéni munka)
- Didaktikai feladatok az oktatás folyamatában: motiválás, ismeretszerzés, alkalmazás, rögzítés, rendszerezés, ellenőrzés, értékelés.

6. A pedagógiai folyamat és módszerei

- A pedagógiai folyamat szerkezete, funkciói és fő feladatai
- A módszer fogalmának értelmezése; a módszerek megválasztásának szempontjai
- A tanári és a tanulói módszerek, eljárások a tanítás-tanulás folyamatában
- A nevelési folyamatban alkalmazott módszerek
- A motívumok hierarchiája. A motiváció szerepe a tanulásban. Belső és külső motiváció. Motivációs elméletek.

7. Tervezés a pedagógiában

- Tervszerűség és spontaneitás a pedagógiai gyakorlatban
- Változások a gyermekek pszichikus fejlődésében 5–7 éves korban
- Az iskolára való alkalmasság fogalma, jellemzői, átmenet az óvodából az iskolába
- A nevelés tervezésének szintjei (az iskola pedagógiai programja, csoport számára történő tervezés, egyéni terv)
- Az oktatás tervezési szintjei (Nemzeti Alaptanterv, központi kerettanterv, helyi tanterv, tanmenet, tématervezés, készülés a tanítási órára)

8. Megismerési funkciók és a gondolkodás fejlődése/fejlesztése

- A megismerési funkciók (érzékelés, észlelés, figyelem, emlékezés) fejlődése a magzati kortól a serdülőkorig – a kompetens magzat, csecsemőkor, kisgyermekkor, óvodáskor, iskoláskor, prepubertás kor, serdülőkor
- Az intellektuális képességek (gondolkodás, képzelet) fejlődése csecsemőkortól serdülőkorig – Piaget elmélete a kognitív fejlődésről
- Az intelligencia fogalma, mérése, elméletei, fejlesztése. A kreativitás értelmezési módjai, fejlesztése, a kreatív folyamat
- Az iskola szerepe az intellektuális képességek fejlesztésében

9. Interakció és kommunikáció a pedagógiai folyamatban

- Az interakció és a kommunikáció értelmezése, jellemzői a pedagógiai folyamatban
- A verbális és nem verbális kommunikáció jellegzetességei a tanítási órán
- A társas megismerés, a személypercepció folyamata a nevelésben
- A nevelés, mint attitűdformáló folyamat.
- Az attitűd fogalma, funkciói és szerveződése. Az attitűd és a viselkedés kétirányú kapcsolata. Kognitív disszonancia.

- A sztereotípiák és az előítéletek. A Pygmalion hatás. Társas befolyásolás
- Irányítás és fegyelmezés az osztályteremben
- Viselkedési és magatartási nehézségek

10. Pedagógusok és tanulók a pedagógiai folyamatban

- A pedagógiai helyzet, a nevelési viszony
- A pedagógus szerep változásai. Mai dilemmák: tekintélyelvűség és/vagy tekintélyellenesség; hierarchia és/vagy együttműködés
- Az osztályfőnöki és a napközis nevelő szerepe és feladatai
- A pedagógus személyisége és képességei
- A pedagógus, mint vezető: nevelési stílus és légkör
- A gyermek hatása a pedagógusra és a pedagógiai folyamatra
- Az iskolakezdés speciális kérdései, folyamatai
- A társas megismerés és az attitűdök szerepe a pedagógiai folyamatban

11. Az iskola mint az érték közvetítés terepe, kiemelt nevelési feladatok

- Az erkölcsi nevelés (az erkölcs forrásai, területei, az erkölcsi nevelés folyamata, a pedagógus szerepe, erkölcsi fejlődés Piaget és Kohlberg nyomán)
- Az esztétikai nevelés (az esztétikai élmények forrásai, területei, esztétikai érzékenység, befogadás és kifejezés, a magatartás esztétikuma)
- Az egészséges életre és környezetre nevelés (az egészség mint érték, az egészségkultúráltság és elemei, összefüggései, testi-szomatikus nevelés, mentálhigiéné, napirend; környezetvédelem, környezeti nevelés)

12. Reformpedagógiai irányzatok a XX. században

- A reformpedagógia, mint nemzetközi pedagógiai mozgalom értelmezése.
- A reformpedagógiai koncepciók személyiségelméleti háttere.
- A reformpedagógia, mint a teljes XX. századon végighúzódó pedagógiai gondolkodási rendszer, a nevelés és gyermekfelfogás változásai.
- A XX. századi neveléelméleti modellek jellegzetességei.
- Két szabadon választott reformpedagógiai irányzat bemutatása pszichológiai, pedagógiai szempontból
- A reformpedagógiai és az alternatív iskolák a magyar iskolaügyben a nevelés történetében és jelenleg.
- Nevelési stílusok, attitűdök a családban
- A szocializáció folyamata
- A család és az iskola kapcsolata
- A családot segítő személyek, intézmények

13. A testi-lelki egészség védelme az iskolában

- Az egészség értelmezése, az iskola, mint a résztvevők testi-lelki egészséget veszélyeztető „munkahely”.
- A pedagógusok testi-lelki egészsége (kiegészítés, kiegészítő prevenciója)
- A harmonikus személyiségfejlődés - elaborációs lehetőségek gyermekkorban: játék, rajz, mese
- A tanulók testi-lelki egészségét veszélyeztető tényezők (egészségtelen környezet, abszolút és relatív ártalmak)
- A gyermek és a stressz. Az ember és a stressz. Megküzdési mechanizmusok és kudarcaik.

- Az önismeret, önértékelés alakítása, jellegzetességei, segítése, szerepe a lelki egészség fenntartásában

14. Értékelés a pedagógiai folyamatban

- Az énkép fogalma, fejlődése, jelentősége a fejlődési/fejlesztési folyamatban
- A jutalmazás és a büntetés szerepe a nevelésben
- Az iskolai értékelés funkciói, fajtái
- Az iskolai értékelés pszichológiai vonatkozásai
- Az értékelés területei és módjai (osztályozás, alternatív értékelési módszerek)
- Oktatási és nevelési eredményvizsgálatok

KÖTELEZŐ IRODALOM:

A Pedagógia, Pszichológia tantárgyakban és a szigorlatban érintett tantárgyelemeknél megjelölt kötelező irodalom, különösen

1. Atkinson & Hilgard: Pszichológia Osiris Kiadó, Bp., 2005.
2. Bábosik István: Neveléelmélet. Nevelés az Európai Unióban. Osiris Kiadó, Bp. 2004.
3. Bernáth László – Solymosi K.: Fejlődéslélektani olvasókönyv. Tetria, Bp. 1997.
4. Cole, M. – Cole, S. R.: Fejlődéslélektan. Osiris Kiadó, Bp. 1997.
5. Falus Iván (szerk.): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Műszaki Könyvkiadó, Bp. 2004.
6. Falus Iván (szerk.): Didaktika. Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp. 1998., 2004.
7. Hunyady Györgyné – M. Nádasi Mária: Pedagógiai tervezés. Comenius Bt. Pécs, 2000.
8. Mészáros Aranka (szerk.): Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága. ELTE Eötvös Kiadó, Bp., 1997., 2000., 2004.
9. Mészáros István – Németh András – Pukánszky Béla: Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe. Osiris Kiadó, Bp. 2000.
10. Vajda Zsuzsanna: A gyermek pszichológiai fejlődése. Helikon, 1999.
11. Zrinszky László: Neveléelmélet. Műszaki Kiadó, Bp. 2002.

AJÁNLOTT IRODALOM:

A Pedagógia, Pszichológia tantárgyakban és a szigorlatban érintett tantárgyelemeknél megjelölt ajánlott irodalom, különösen

1. Bernáth László – Révész György: A pszichológia alapjai. Tetria, Bp. 1998.
2. Bálványos Huba: Esztétikai-művészeti ismeretek, nevelés. Balassi Kiadó, Bp. 1998.
3. Gáspár László: Neveléelmélet. OKKER Kiadó, Bp. 1997.
4. Kósáné Ormai Vera: A mi iskolánk. AduPrint Kiadó, Bp. 1998.
5. M. Nádasi Mária: Adaptivitás az oktatásban. Comenius Bt., Pécs, 2001.
6. Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan. Gondolat Kiadó, Bp. 1993.
7. Ranschburg Jenő: Szeretet-erkölcs-autonómia, Integra-Projekt Kft., Bp. 1993.
8. Szekszárdi Júlia (szerk.): Nevelési kézikönyv nem csak osztályfőnököknek. OKI Kiadó-Dinasztia Tankönyvkiadó, Bp. 2001.
9. Tóth László: Pszichológia a tanításban. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 2000.
10. Vargáné Fónagy Erzsébet (szerk.): Neveléelméleti szöveggyűjtemény. Student, Bp. 2003.